

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

УДК 330.338.22.01

Кочук С.І.

аспірант кафедри політичної економії
факультетів управління та управління
персоналом і маркетингу КНЕУ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОНОВЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ БАЗИ АНТИМОНОПОЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Kochuk S.

Postgraduate, Department of political economy
of human resources and marketing faculties, KNEU

SOME THEORETICAL ASPECTS UPDATES OF ANTITRUST REGULATION IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено проблеми оновлення теоретичної бази державного регулювання діяльності природних монополій в Україні. Оцінено суспільні наслідки застосування деяких пріоритетів державного антимонопольного регулювання та запропоновано напрями вдосконалення теоретичного інструментарію обґрунтування державної політики регулювання природних монополій. Обґрунтовано, що спрямованість державного антимонопольного регулювання на збільшення еластичності попиту на продукцію монополіста буде ефективнішим у сучасних умовах української економіки, ніж використання регулювання цін у поєднанні із дотуванням виробництва монополіста. **КЛЮЧОВІ СЛОВА:** монополізовані галузі, ціноутворення на продукцію монополіста, державне регулювання, еластичність попиту.

ABSTRACT: The problems of update theoretical framework for state regulation of natural monopolies in Ukraine are investigated in the article. The social implications of state antitrust priorities are reviewed and directions of improvement of theoretical tools for regulating natural monopolies are suggested. Proved that the focusing of public antitrust regulation to increase the elasticity of demand for products monopolist will be more effective in modern conditions of Ukrainian economy than the use of price controls in combination with the dating of monopolist's production.

KEY WORDS: monopolized industry, monopoly pricing for products, government regulation, demand elasticity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими завданнями. Суспільні оцінки ефективності державного регулювання економіки в Україні вже тривалий час є критично низькими. Ставлення до державного регулювання як до джерела суспільних проблем, пов'язаних з поширенням рентоорієнтованої поведінки, зниженням глобальної конкурентоспроможності вітчизняного виробництва через обтяжливість податкового тягара, відсутність дієвих програм державної підтримки інноваційної діяльності, викривлення умов конкурентної боротьби і переважання компенсаторних заходів над попереджувальними тощо давно вийшли за межі середовища науковців, ставши предметом жвавого суспільного обговорення.

При цьому розрив між досягненнями світової і вітчизняної науки та господарською практикою у сфері державного регулювання економіки чи не найвираженіший. Західні науковці ще в кінці ХХ ст. відзначали активізацію і масову (виділено *нами*) зацікавленість в опануванні останніх на той період теоретичних інструментів аналізу з боку державних чиновників, політиків, суддів, що приймають рішення за господарськими спорами. Так, У. Баумоль у роботі «Чого не знав А. Маршал» відзначає, що «Мене вразило, що серед службовців багатьох регуляторних органів США та інших країн, з якими мені довелось працювати в 1970-ті роки я майже жодного разу не зустрів чиновника, який не був би знайомим з «правилом ціноутворення Рамсея»; кожен з них був переконаний у придатності цього правила до застосування. Я з легкістю міг би процитувати рішення судів та інших регуляторних інстанцій, у яких це правило грає важливу роль. ... Регуляторні органи тепер повсякчасно оперують такими поняттями, як граничні витрати, еластичність попиту та іншими інструментами елементарної економічної теорії» [1, с. 125].

Дуже контрастно в цьому контексті виглядає традиційне і повне ігнорування наукових підходів до пояснення і прогнозування суспільних процесів і до обґрунтування напрямів їх державного регулювання, властиве вітчизняним державним структурам. Якщо для написання загальних (значною мірою декларативних) програм і концепцій ще залучаються провідні вітчизняні науковці, то процеси безпосереднього планування цілей, завдань, критеріїв оцінки та масштабів ресурсного забезпечення діяльності державних установ економічного регулювання абсолютно «автономні» відносно їх сучасного наукового забезпечення.

Аналіз останніх публікацій і виділення невирішеної частини проблеми. Від часів фундаторів класичної політекономії (А. Сміта,

Д. Рікардо, Дж. Міля) і аж до сучасної неокласики, магістральний напрям економічної теорії тлумачить державне регулювання як корегування пропорцій суспільного економічного відтворення, що формуються як інтегральний результат самостійних рішень індивідів, які керуються прагненням власної вигоди та здатні до «раціонального пристосування» [2, 3]. Вітчизняні вчені доклали значних зусиль для адаптації здобутків західних науковців до умов трансформаційної економіки [4], виділення впливу специфічних вітчизняних інститутів, зокрема таких базових, як власність, управління, влада на дієвість заходів державного економічного регулювання [5]. Результати дослідження можливостей вдосконалення як загальних принципів економічної політики держави [6, 7], так і таких її аспектів, як промислова політика [8], соціальна політика [9], фінансове забезпечення впливу уряду [10] знайшли відображення в багатьох концептуальних і програмних документах.

Проте ані теорія другого кращого [11], ані базові теореми економіки суспільного добробуту [12], ані положення інституціональних теорій і теорії суспільного вибору [13], ані принципи мінімізації втрат суспільного добробуту від регулювання ціноутворення на продукцію поліпродуктового монополіста (навіть правило Рамсея, що стало елементом абеткових курсів економічної теорії на заході) [14], не набули широкого прикладного застосування в діяльності державних установ.

Постановка завдання. Визначення прикладних принципів, пріоритетів державного регулювання діяльності природних монополістів, що ґрунтуються на підходах теорії суспільного добробуту та неокласичних мікроекономічних моделях.

Викладення основних результатів дослідження. Державне регулювання в західній науковій літературі розглядається, здебільшого, в контексті «провалів ринку», що зумовлюють необхідність державного втручання. В основі такого бачення дві базові теореми економіки добробуту (див., наприклад, [12]).

Перша стверджує, що саме конкурентні ринки закономірно забезпечують такі параметри функціонування економіки, що відповідають так званим «умовам Парето-ефективності». Вони виражаються формально через три окремі умови, що власне й стали основою формального вираження умов «економічної ефективності»:

— гранична норма заміщення в споживанні (marginal rate of substitution in consumption) між двома благами має бути однаковою для всіх споживачів;

— гранична норма технічного заміщення (marginal rate of technical substitution) має бути однаковою в усіх виробничих процесах;

— гранична норма трансформації (marginal rate of transformation) будь-яких двох благ має дорівнювати граничній нормі заміщення в споживанні цих благ (див., наприклад, [15]).

Для того, щоб досягти ефективного розміщення ресурсів з бажаним розподіленням доходу, зовсім не обов'язковим є центральне планування: конкурентні фірми, намагаючись максимізувати власні прибутки, і орієнтуючись на ринковій сигнали (ціну й обсяг попиту) закономірно забезпечать результати, кращі за централізоване планування.

Друга теорема економіки добробуту стверджує, що не лише оптимальне використання виробничого потенціалу, а й будь-який бажаний для суспільства розподіл добробуту може досягатись без втручання держави — лише за рахунок зміни первинного розподілу ресурсів. Тобто, втручання держави в економіку є лише вимушеною платою за недосконалість ринку і, в першому наближенні, теоретично закономірно знижує економічну ефективність. Відповідно, процедура обґрунтування необхідності державного втручання передбачає, по-перше, обґрунтування того, що в певному аспекті має місце «неспроможність ринку» — ситуація, коли особливості благ, що використовуються для задоволення потреб або завдань, що постають перед суспільством, не вирішуються оптимально ринковими механізмами. По-друге, що втрати суспільного добробуту, які закономірно притаманні будь-якому державному втручання, виявляються меншими за втрати добробуту, які виникають внаслідок дії ринкових механізмів (табл. 1).

Наприклад, формальні моделі дозволяють оцінювати втрати суспільного добробуту (зменшення сумарного розміру надлишку споживача і надлишку виробника) за різних варіантів регулювання цін, датування виробника, споживача, надання податкових пільг у вигляді послаблення потоварних, чи прямих податків, обмеження відносних показників доходності виробництва (наприклад рівня рентабельності операційних витрат) тощо.

В останній колонці викладаються основні теоретичні положення щодо суспільних наслідків використання альтернативних (або взаємодоповнюючих) пріоритетів державного регулювання діяльності природних монополій. Принципово важлива риса цих положень — якість інститутів державного регулювання (що визначається багатьма факторами, навіть неповний перелік яких виходить за межі обсягів цієї статті) розглядається серед «інших рівних умов», тобто вважається константою, однаковою для всіх альтернатив, що розглядаються.

НЕСПРОМОЖНОСТІ РИНКУ, ВІДПОВІДНІ ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВИ І ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ВІДНОСИН*

Причина, що зумовлює необхідність державного втручання	Відповідні завдання держави	Суспільні наслідки застосування альтернативних пріоритетів державного регулювання
<p>Монополізація і монополії</p> <p>Відсутність (слабкість) конкуренції усуває стимули для виробників діяти про досягнення найвищої можливої ефективності використання ресурсів для задоволення потреб споживачів. У результаті, суспільство стикається із невиправдано високими цінами, низькою ефективністю використання ресурсів монополістами, штучним обмеженням останніми масштабів створення благ для підвищення цін, вимушено створювати штучні (неринкові, не стихійні) інститути контролю за діяльністю виробників певних благ, щоб досягти ефективного використання наявного в суспільстві виробничого потенціалу. При цьому навіть за відсутності конкуренції у поточному періоді, реальна загроза появи конкурентів виробників на монополізованому ринку здатна суттєво обмежити неефективність, що породжується монополістом</p>	<p>Відповідні завдання держави</p> <p>1. Захист конкуренції, пошук оптимального поєднання двох суперечливих пріоритетів. По-перше, «ефекту масштабу», що створює технологічні передумови для мінімізації виробничих витрат. По-друге, сили конкурентних стимулів, що стають оптимальними за атомарної структури ринку, яка, звісно, суперечить використанню вигід від ефекту масштабу.</p> <p>2. Регулювання діяльності природних монополістів і монополістів, щодо яких вигоди від ефекту масштабу визнанні суспільством вищими за втрати від відсутності ринкових стимулів (регулювання цін і ціноутворення, інвестиційної активності, структури витрат тощо).</p> <p>Конкретизація форм вирішення обох цих завдань (примусовий поділ фірм монополістів, стимулювання входження на галузевий ринок нових виробників, встановлення «підлоги» чи «стелі» ціни на ринках, де продають продукцію чи закупляють ресурси монополісти, регулювання процесів ціноутворення тощо) виступає результатом використання складної системи моделей, що відбивають суспільні наслідки фіксації відповідних параметрів в процесі державного регулювання</p>	<p>Результатом надання пріоритетності створенню потужних ринкових стимулів до підвищення ефективності вважається наблизення ринків до «атомарної» структури, що супроводжується зменшенням масштабів діяльності виробників і, відповідно, — зростанням мінімального досяжного розміру питомих витрат виробництва, порівняно з більш сконцентрованим виробництвом.</p>

* — Складено автором на основі узагальнення результатів аналізу [11, 12, 15]

Грунтуючись на такій теоретичній базі спробуємо дати стисло і дуже узагальнену характеристику суспільних результатів державного регулювання діяльності природних монополістів і передумов їх поліпшення, що сформувались у сучасній Україні.

Ми виходитимемо з базових показників рівня монополізації економіки України загалом і зіставлення рівня монополізації з вагомністю для створення суспільного продукту і національного доходу по окремих галузях. Це дозволить уточнити завдання державного регулювання і порівняти їх з напрямками та результатами такого регулювання за останні роки.

За даними АМКУ, структурні характеристики вітчизняної економіки (показники розподілу загальних обсягів виробництва між учасниками ринків, зокрема, показники концентрації виробництва найбільшими виробниками) свідчать про високі передумови її монополізації. Так, на початок 2014 р. у загальному обсязі випуску національної економіки частка підприємств, ринки збуту яких мали ознаки монополічних, становила біля 12 %. Аналогічний показник щодо підприємств, що діяли на ринках олігополії дорівнював 16 %, на ринках з ознаками домінування — 25 % і лише 47 % становила частка випуску підприємств, що діяли на конкурентних ринках. У поєднанні з традиційно невисокими показниками продуктивності праці у вітчизняній економіці, явно заниженими показниками оплати праці, традиційно мінімальною інвестиційною активністю вітчизняних підприємств наведено дозволяє сформулювати автору таку робочу гіпотезу: порівняно високий рівень концентрації виробництва в Україні не стає основою зростання його продуктивності. Досить показовими є дані про динаміку частки найбільших підприємств у сукупному обсязі випуску промислової продукції (табл. 2).

Таблиця 2

**ЧАСТКА НАЙБІЛЬШИХ ПІДПРИЄМСТВ
В ЗАГАЛЬНІЙ СУМІ ВИПУСКУ ПРОМИСЛОВОСТІ, % ***

Найбільші підприємства	2000	2005	2008	2012	2013
10	22,3	20,3	19,2	22,0	24,4
100	51,1	51,9	54,5	58,5	62,3
200	59,6	61,4	64,3	67,1	70,9

* — зведено автором на основі [16]

У період 2000—2013 рр. частка 10 найбільших підприємств зросла з 22,3 до 23,4 %, частка 100 найбільших — з 51,1 до

62,3 %, частка 2000 найбільших — з 59,6 до 70,9 %. Нам здається принциповим, що якщо перша сотня найбільших підприємств давала в 2013 р. 62,3 % сукупного обсягу випуску, то вже друга сотня додала лише 8,6 %. Відповідно, відмінність між обсягами випуску першої і другої сотні найбільших підприємств промисловості більше восьми разів. Це свідчить про провал у структурі промислового випуску: найбільші підприємства не мають порівнюваних за масштабами діяльності конкурентів, сектор середніх підприємств не створює ані реальної конкуренції великим, ані загрози виходу на ринок конкурентів з порівнюваними масштабами виробництва, що суттєво ослаблює стимули до дотримання високих стандартів економічної ефективності навіть для підприємств, що функціонують на ринках, що формально (за показниками розподілу обсягів виробництва) не мають ознак монополізації.

Стосовно регулювання діяльності природних монополістів, її результати традиційно стають джерелом соціальної напруги та об'єктом критики з боку суспільства. Так, підвищення тарифів на комунальні послуги створює загрози масової маргіналізації населення, збереження їх — формує осередки фінансових дисбалансів, масштаби яких стають загрозою стійкості національної бюджетної і фінансової системи. Проте корені цієї проблеми не в занижених доходах переважної маси населення (хоча цей фактор ускладнює вирішення будь якого суспільного завдання) і не в зовнішніх збуреннях (таких як, наприклад, ціни на енергоносії), а в неспроможності інститутів державного регулювання діяльності природних монополістів забезпечити достатню ефективність використання ресурсів, що суспільство виділяє на створення відповідних благ. Провідна риса такого неефективного регулювання — усунення впливу споживача на масштаби доходів установ і організацій, що власне надають послуги (створюють блага), відповідно, їх повна підпорядкованість державно-бюрократичному апарату.

Надання споживачу реального вибору, можливості суттєво змінювати масштаби споживання залежно від якості їх надання та цін (у нашому прикладі — тарифів на комунальні послуги) здатне суттєво, якісно змінити відносини між виробниками і споживачами комунальних послуг, надати останнім роль ефективного нормування обсягу ресурсів, витрачання яких суспільство «санкціонує» для забезпечення виробничих потреб виробників. У цьому сенсі, значно дієвішими нам здаються напрями державного регулювання, пов'язані з полегшенням доступу споживачів до енергозберігаючих технологій.

Схожі погляди на роль державного регулювання сфери освіти і медичних послуг сформулювали в роботі вітчизняні науковці А. Кудінова та Д. Верба, які обґрунтували тезу, що цільові показники функціонування цих сфер економіки в Україні значно гірші за більшість країн ЄС через порівняно нижчу ефективність використання виділених коштів, а не лише через нестачу фінансування. Розрахувавши питомі показники інструментальних цілей функціонування державних секторів освітньої галузі та сфери надання медичних послуг на одиницю їх фінансового забезпечення в Україні та країнах ЄС, згадані автори показали, що результати, які українське суспільство отримує на долар витрат для фінансування цих галузей, значно гірші, ніж у більшості розвинутих країн [17].

Відповідно, не змінивши якісно механізми суспільного контролю за використанням ресурсів, не варто розраховувати на ефективне використання додаткових обсягів фінансування. Водночас, навіть в умовах жорстких фінансових обмежень, делегування важелів впливу на масштаби доходів монополістів від державних установ безпосереднім споживачам продукції здатне дати поштовх до підвищення ефективності діяльності останнього, сприяти усуненню непродуктивних витрат, а також поліпшити соціальну атмосферу, в якій відбуватиметься неминуче зростання жорсткості фінансових обмежень діяльності природних монополій і посилення фінансового тягаря, що передається на населення через механізми монопольного ціноутворення. Адже надавши сприяння населенню у вирішенні проблеми нееластичності попиту на продукцію монополіста держава встановлює кричуще важливу для соціальної атмосфери залежність: між особистими зусиллями й інвестиціями в раціоналізацію моделі споживання та способу життя й розмірами обов'язкових витрат на послуги природних монополістів. Це перетворює розміри додаткових витрат з константи, що населення вимушено сприймати як «непереборну кару», на змінну, яку можна суттєво скоротити, доклавши необхідних зусиль функцію власних зусиль.

Висновки. За спрямованості державного регулювання на надання масовому споживачу реальних можливостей суттєво змінювати рівень споживання послуг природних монополістів (зокрема, шляхом запровадження енергозберігаючих технологій, диверсифікації джерел енергозабезпечення, змін технологій задоволення базових потреб у комфорті житла тощо) його дієвість та ефективність, на нашу думку, буде незрівнянно вищою, ніж за збереженням спрямованості такого регулювання на посилення

впливу державних контролюючих органів, чи надання в розпорядження неефективного державного менеджменту більших ресурсів. Останнє здатне лише й надалі загострювати суперечність між пріоритетами соціального захисту населення й фінансової стабільності компаній природних монополістів за кожного рівня ресурсного забезпечення їх діяльності.

Ми вважаємо перспективним напрямом подальших досліджень здійснення емпіричної перевірки такої гіпотези: високі вхідні бар'єри на багатьох ринках (зумовлені, здебільшого, особливостями державного регулювання, що передбачає гранично складні процедури отримання державних дозволів, ліцензій, оформлення і подання іншої дозвільної документації та виконання обов'язків підприємств щодо фіскальних відносин з державою) суттєво посилюють ринкову владу компаній, представлених на ринках, навіть за умов відсутності формальних ознак монополізації, чи домінування, дозволяючи виробникам вдаватись до підвищення цін, замість пошуку внутрішніх резервів скорочення витрат.

Література

1. *Баумоль У.* Чего не знал Альфред Маршалл: вклад XX столетия в экономическую теорию / Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков. В 5 т. / Сопред. редкол. Г.Г. Фетисов, А.Г. Худокормов, Т. IV. Век глобальных трансформаций / Отв. ред. Ю.Я. Ольсевич. — М. : Мысль, 2004.
2. *Визер Ф.Ф.* Теория общественного хозяйства / электронный ресурс, режим доступа: <http://ek-lit.narod.ru/vizod.htm>
3. *Хейне П.* Экономический образ мышления. — М. : Вильямс, 2005.
4. *Савчук В.С., Зайцев Ю.К. та ін.* Трансформаційна економіка: Навчальний посібник. — К. : КНЕУ, 2006.
5. *Якубенко В.Д.* Базисні інститути у трансформаційній економіці: Монографія. — К. : КНЕУ, 2004.
6. *Геєць В.М.* Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / НАН України 2009. — С. 203–210.
7. Структурні зміни та економічний розвиток України [Текст] : монографія / [В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артьомова та ін.] ; за ред. Л. В. Шинкарук ; НАН України, Ін-т економіки та прогнозування. — К. : ІЕП НАНУ, 2011.
8. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: наук.-аналіт. доповідь / О.І. Амоша, В.П. Вишневецький та ін.; за заг. ред. В.П. Вишневецького; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2014.
9. Людякий розвиток в Україні. Соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки [Текст] : колект. монографія /

[Е. М. Лібанова, О. В. Макарова, О. В. Курило та ін.; ред. А. Ф. Денисов] ; НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. — К. : Ін-т демографії та соц. дослідж., 2012.

10. *Галабурда М.К.* Фінансове забезпечення економічної політики в Україні / дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.01. — К., 2003.

11. *Lipsey R.G., Lancaster K.* The General Theory of Second Best // Review of Economic Studies. — 1956. Vol. 24(1). — № 7. — P. 11–32.

12. *Pigou A. C.* The Economics of Welfare. — London: Macmillan. — 1918. — 289 p.

13. *Бьюкенен Дж.* Конституция экономической политики. Расчет согласия. Границы свободы. [Текст]: пер. с англ. / Дж. Бьюкенен. — М. : Таурус Альфа, 1997.

14. *Королькова Е.И.* Естественная монополии: регулирование и конкуренция // Эконом. журн. ВШЭ. — 2000. — № 2. — С. 235–273.

15. *Стігліц Дж. Е.* Економіка державного сектора / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. — К.: Основи, 1998.

16. Звіт Антимонопольного комітету України за 2014 рік / електронний ресурс, режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270&schema=main>

17. *Кудінова А., Верба Д.* Проблеми соціальної сфери в Україні: результат дефіциту ресурсів чи неефективного державного регулювання? / Україна: аспекти праці. — 2014. — № 3. — С. 34–42.

Reference

1. Baumol W. «What did not know Alfred Marshall: contribution of the twentieth century to the economic theory» / World economic thought the prism of centuries in 5t. / Editorial Board. G.G. Fetisov, A.G. Khudokormov, T. IV. Century of global transformations / Editor. Ed. Y.Y. Ol'sevich. — M., 2004.

2. Vizer, F. The theory of the social economy / E-resource. access modes: <http://ek-lit.narod.ru/vizod.htm>

3. Heine P. The Economic way of thinking. — M. : Williams, 2005.

4. Savchuk, V.S., Zaitsev, J.K. Transformational Economy: Textbook. — K. : KNEU, 2006.

5. Yakubenko, V.D. Basic institutions in transforming economy: — K. : KNEU, 2004.

6. Heyets V.N. Society, state, economy: phenomenology of interaction and development / NAS of Ukraine 2009. P. 203 — 210.

7. Structural change and economic development of Ukraine [Text]: monograph / [V. M. Heyets, L.V. Shynkaruk T.I. Artemova et al.]. Institute of Economics and Forecasting. — K: IEF NASU, 2011.

8. Industry and industrial policy of Ukraine 2013: current trends, challenges, opportunities, scientific-analyte. report / A.I. Amosha, V.P. Vyshnevsky etc.; NAS, Institute of economy. — Donetsk, 2014.

9. Human development in Ukraine. Social and demographic factors modernization of the national economy [Text]: Collective. Monograph / E. Libanova and others. — Kyiv: Institute of Demography and social researches, 2012.

10. Halaburda M. Financial support for economic policy in Ukraine / Thesis for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.01. — Kyiv, 2003.

11. Lipsey R.G., Lancaster K. The General Theory of Second Best // Review of Economic Studies. — 1956. Vol. 24(1). — № 7. — P. 11–32.

12. Pigou A. C. The Economics of Welfare. — London: Macmillan. — 1918.

13. Buchanan J. The Constitution of economic policy. Calculation of consent. The boundaries of freedom. [Text]: Transl. from English. / — M.: Alpha Taurus, 1997.

14. Korol'kova E.I. Natural monopolies: regulation and competition / HSE. 2000. — № 2. — P. 235–273.

15. Stiglitz J.E. Public Sector Economics. — K, 1998.

16. Report of the Antimonopoly Committee of Ukraine for 2014. Electronic resource Access: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=110270&schema=main>

17. Kudinova A., Verba D. Problems of social sphere in Ukraine: the result of scarcity of resources or inefficient government regulation? / Ukraine: aspects of labor. — 2014. — №3. — P. 34–42.

УДК 330.313

Кудінова А.В.

к.е.н., доцент кафедри політичної економії
факультетів управління та управління
персоналом і маркетингу КНЕУ

СУСПІЛЬНЕ ВІДТВОРЕННЯ: ОСНОВНІ ТЕОРІЇ ТА МОДЕЛІ

Kudinova A.

Ph. D., Associate Professor, political economy department,
Vadim Getman Kyiv National Economic University

THE SOCIAL REPRODUCTION: BASIC THEORY AND MODELS

АНОТАЦІЯ. В статті узагальнено основні підходи до вивчення як окремих фаз суспільного відтворення — виробництва, розподілу, обміну та споживання, так і процесу суспільного відтворення в цілому. Проаналізовано класичні теорії, окреслено перспективи використання їх інструментарію в сучасних умовах; визначено основні тренди дослідження суспільного відтворення крізь призму новітніх теорій.